

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Донеси и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

Бр. 12. У Сомбору 30. јуна 1882. Год. XIV.

МАТЕРЊИ ЈЕЗИК.

Од К. Д. Ушинскога.*)

Sprache-Lernen ist etwas Höheres, als Sprachen-Lernen; und alles Lob, das man den alten Sprachen als Bildungsmittel ertheilt, fällt doppelt der Mutter-Sprache anheim, welche noch richtiger die Sprachmutter hiesse.

Ein Kind von fünf Jahren versteht die Wörter: „doch, zwar, nur, hingegen, freilich;“ versucht aber einmal von ihnen eine Erklärung zu geben, nicht dem Kinde, sondern dem Vater! — Im einzigen „Zwar“ steckt ein kleiner Philosoph.

Jean Paul.

Soll ich französisch reden, eine fremde Sprach, in der man immer albern erscheint, man mag sich stellen, wie man will weil man immer nur das Gemeine, die groben Züge ausdrücken kann?

G ö t h e.

J'aime qu'un Russe soit Russe,
Et qu'un Anglais soit Anglais;
Si l'on est Prussien en Prusse,
En France soyons Français.

B é r a n g e r.

Човек је дуго предисао ваздух, пре но што је сазнао његово јестаство, дуго је знао за њега, пре но што је познао његове особине, његов састав и његово значење у животу тела. Људи су дуго употребљавали богатство матерњег језика, пре но што су обратили пажњу на сложеност и дубину његовог организма, пре но што су оценили његово значење у духовном животу свом. Да ли су га сада већ потпуно оценили? Ако судимо по обичном мишлењу, по обичајима, заведеним у педагошкој пракси, по уређењу наставе у различитим заводима — онда не можемо да затајимо, да је до такве оцене још врло далеко.

Почетак људскога језика уопште, као и почетак језика

* Овај врстан рад знаменитог руског педагога Ушинског доносимо по чешком преводу В. Вацкова у „Poslu z Budče,“ пошто се овде кад нас може на жалост тешко да дође до руских књига. Као чешки тако је и овај превод дослован, јер ће нас тако поучити о многим одношајима друштвеног живота у Русији, а примена на наше околности сама се каже.

народнога губи се исто тако у прошлости, као почетак историје човештва и почетак свију великих народа; али било овако или онако, у нама живи уверење, да је *језик народа створен самим народом* и никим другим. Примимо ли то становиште за истину онште признату, то ћемо се брзо сукобити с питањем, које нам само од себе на мисао долази: *Зар је све то, што је представљено језиком народа, скривено у народу?* Находећи у језику много дубоког философског разума, много осећаја у истину поетичких, много доброга, за чудо finoга укуса, трагове рада, извршеног веома зрелом мишљу, моћ необичне пажљивости за најситније промене у природи, много посматрања, много најстрожије логике, много узвишених душевних тежња, основе идеја, у које после тешком муком продире велики песник и дубокоумни мудрац, — тешко нам је да признамо, да је све то створила она сурова, груба маса народа, очевидно тако страна философији, без икакве углађености укуса, без ичега узвишенога и уметничкога у својим тежњама. И као одговор на сумњу, што је у нама поникла, извире из тог истог неуког, суровог пука чари пуна народна песма, из које црпе одушевљени песник, сликар и компониста; зазвони каква реч, у коју кад се удуби филолог и философ мишљу наукама развијеном пренерази га њена дубина и опредељеност, пренерази га реч, која одводи у најудаљенија, пушта, пезвана времена. — Та појава нас пре свега поучава, кадгод би да се поносимо својим личним знањем, својом просветом и усавршеношћу, она нас наима сећа, да сем појединих људских организама постоје на земљи још задружни организми, према којима се појединац тако односи као крвна лоптица према целом организму тела. Поносећи се својим изображењем, погледамо често с висине на простог, неизображеног човека из нижих, ширих слојева народа. Али ако смо у истину изображени, морамо се у исто доба поклонити пред самим историчким организмом народа, којег се творној моћи можемо истина да дивимо, али којој подражавати не можемо. Сретни смо већ што можемо да црпимо живот и снагу за своја сопствена дела из врела духовнога живота, скривенога у крилу народа. Да, већ сам језик, који нам даје народ на дар, може да нам покаже, како неискрено неско стоји пред великим народним организмом свака личност, била она ма како даровита и изображена.

Како, по којим законима, каквим тежњама управљан, ким вођен, можда слушајући говор поточића или дување ветра —

ствара народ свој језик? Зашто звучи говор у Немца другчије него у Славена? Зашто је у тим језицима толико сроднога и толико страног? Где, у ком давном добу, у ком удаљеном крају састали су се и како су се разишли? Шта је једнога водило амо, другога тамо, тако да рођена браћа, кад су се после састала, нису једно друго познавала? Сва та питања су задаћа без краја за филологију и повесницу. Али није потреба да је човек велики филолог, доста је да се неко време удуби у свој матерњи језик, па да се увери, да је језик народа усавршени, органски производ његов, који је израстао са свима својим народним особинама из једнога, тајанственога зрна, скривенога негде у дубини духа народнога.

Језик народа је најлепши, никад не венући и вечно се с нова развијајући цвет његовог свеколиког душевног живота, који је зачео далеко у предисторичка доба. У језику се огледа душа целог народа и целе његове отаџбине; у њему се промењује творна сила народнога духа у мисао, у облик и звук отачанственога неба, његов ваздух, његове физичке појаве, његово поднебје, поља, горе и долине, његове шуме и реке, његове вихаре и буре, — сав тај дубоки, мисли и чувства пуни глас домаће природе, који беседи тако силном љубављу човека к његовој, гдекад немилостивој, отаџбини, који се одзива тако јасно у народној песми, у народним напевима, у устима народних песника. Али у јасним, прозачним дубинама народнога језика огледа се не само природа отаџбине, него и цела повест душевног живота народног. Одлази једно поколење за другим, али што су привредила за њиховог живота, то наслеђују потомци у језику. У ризницу матерњег језика слаже једно поколење за другим плодове бурних покрета, плодове повесничких догодовштина, плодове своје вере, својих назора, трагове проживљене жалости и проживљене радости, речју: све споменике свога душевнога живота храни народ брижљиво у свом говору. Језик је најживљи, најснажнији, најчвршћи појас, који спаја минула, садања и будућа поколења народа у једну велику, историчку целину живећу. Језик не представља само живот народа, него је у истину сам његовим животом. Кад не стане народног језика — нема народа! Зато су н. пр. наша западна браћа, која су сносила свакојако насиље туђинаца, познала, кад се то насиље дотакло најпосле њихових језика, да се тиче већ живота или смрти самога народа. Догод живи језик народни у устима

www.uns.edu

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

дука, дотле живи и народ. И нема насиља несноснијега, него које отима народу наслеђство, остављено му небројеним поколењима умрлих праотаца. Узмите народу све — и опет ће до свега да дође, али узмите му језик, неће га већ више никад створити; и нову отаџбину може себи народ да подигне — али језик никад. И кад се човечија душа грозно убијетва појединога, пролазнога човека, шта би тек осећала кад би се нападало на живот вековне, историчке особности народа, тога највећег дара божјега на земљи.

Пошто је тако језик најпотпунији и најверпији летопис душевног народног живота од векова, он је уједно највећи учитељ народа, који га је учио тада, кад није било још књига, ни школа, који поучава народ до краја његове историје. Присвајањем матерњег језика присваја себи уједно свако ново поколење лако и без муке плодове мисли и осећаја хиљаде предидућих поколења, која су се или већ давна распала у прах у отачкој земљи, или која можда нису ни живела на обалама Рајне и Дњепра, него гдегод на подножју Хималаје.

Све, што су гледала, што су искусила, проосећала и промислила она небројена поколења предака, даје се детету лако и без муке, тек што је смотрило светлост божију, и дете, научивши матерњи језик, ступа с бесценим силама у живот. Дете, учећи се матерњем језику, не учи само уговорене звуке, него сиса душевни живот и снагу са груди његових. Матерњи језик открива му природу, како то неби могао ниједан природоиспиталац; он упознаје дете са стањем људи, који га окружују, са друштвом, у ком живе, са његовом историјом и тежњама, да ниједан историк неби могао тако да учини; он га уводи у народну веру, у народну поезију, да тако неби могао да учини ниједан естетичар, он му најпосле даје такве логичке појмове и назоре философске, какве му заиста неби могао дати ниједан философ.

Ако развитак детета није насилно задржан, онда оно говори већ у петој или шестој години свог века сасвим тачно и правилно матерњим језиком. Расудите, колико је потребно знања, чуства, мисли, логике, па и философије, да когод може да говори какав стран језик тако, као што говори матерњи језик способно шестогодишње дете! Јако се вара, ко мисли, да дела у детету при том освајању матерњег говора само памтење. Ниједна намет неби била довољна за то, да се усаде не само све

речи некога језика, него и све могуће везе и промене њихове. Никако, самим памтењем не може да се научи ниједан језик. Језик, народом створен, развија у души детињој ону способност, која у човеку речи ствара, којом се човек разликује од животиња: језик развија дух.

(Наставиће се.)

ИЗ ШКОЛСКОГ ЖИВОТА.

IV.

Кад човек хоће правично да оцени данашњу школу, онда то може једино постићи сравњењем стања јој данашњег са оним пре десетак и више година. Посједице и успех иза школина рада ваља да се огледају у народњем животу, те рад школин не пружа никакве особите *моментане* користи. Корист је та условљена и у изглед стављена самим радом, а од каквоће рада зависи и каквоћа користи, берићета. Али су људи ипак пронашли начин, како ће тај рад још за његова трајања просудити. То чине приликом годишњих и годишњих испита. Ови испити били би код разумног становништва и у свеснијим школеском опћинама посве изливни, али су они за наш простији свет баш нужни, јер се том згодом наш човек увери, да није оно мало крајцара „школарине“ бацио у мутну Марину, а друго, он се том приликом и нажива, слушајући где му синчић декламује Краљевића Марка, или рачуна о продатој рани и унапред узајмљеном новцу, на кратко, где му синчић идеално живује живот оца свога још у млађаном детињском добу свом. Човек стручњак посматраће ове испите сасвим са друге стране, а што је најглавније, оцениће тим начином и учитељеву способност. Лајку је то немогуће.

Ја сам намеран да овом приликом опишем један такав испит, који је двојако оцењен, а обдржаван је у једној сеоској школи у Крајини пре неки 12 година, дакле у добу, кад је тамо сабла владала.

Представите себи старца од 60 година у одугачком на струк капуту, тесним рукавима, са високом огрлицом, озбиљна погледа а погурених леђа, сиромашна да нема што по веле „ни петка за душом“ то вам је мој стари колега учитељ К. Зграбисмо свој учитељски „жезал“¹⁾ на пут под ноге — на испит у село Б. млађем нашем другу Д. Што се материјалнога нашега стања или — ако је слободно рећи *благодан* — тицало, били смо један другогме равни у целој оној сатњији (компанији). Сваки је уживао плату од 5 ф. 25 н. месечно, уз нешто жита и кукуруза. У томе дакле писмо један другогме завидели, а та једнакост подржавала је слогу и искреност између свију нас учитеља оне сатније. Села беху наблизо и за $\frac{1}{2}$ сата ево нас већ на испиту у Д-кој школи. Испитна комисија беше: неколико сеоски главара и поручик А. Овај беше часник административне струке у сатњији, човек млад, образован а по народности Чех. Испитивање је отпочето са веронауком. Деца одговараше механично — течно. Ручна књига беше познати катихизис од 1774. године. И читање пође истим путем, али у то доба беше већ овладало мњење, да школа и природне науке неговати мора. И наш млади колега пређе у

1) Тако је он звао свој штап.

разлагање читаног комада, пак се сврати у природне науке и то сасвим прекиим путем. Од једаред запита дете: Како се зове највећа тица на свету? Ној. А најмања? Колибри. У које царство природе спадају ној и колибри? У царство животињих. Дође даље до закључка да се природа дели на три царства и то: на царство животињих, царство растјенија и царство ископајемих. А како се зову науке, које о тим царствима говоре? запита он. Зоологија, ботаника и минералологија — одговори ђаче. Г. поручик му примети на немачком језику, да је то сувише пак шта више и непотребно деци. „Nein bitte, das sind die Anfangsgründe der Naturlehre“ — одврати мој млади колега. Поручику не оста друго него поломити оружје и поклонити се педагошком ауторитету. Код писменог рачунања задао је од прилике овакав један рачун: Један велетржац купи 685 пари волова, пар по 258 ф., шта је платио за све волове. Деца радише *множествије*, а производ изнесе суму са којом би човек могао скоро читаво оно сеоце са учитељем заједно купити. Писање беше прилично, то показаше испитни прописови, који стајаше свакоме на увид.

Општински се главари чудеше огромноме успеху учитељева рада а поручик беше незадовољан. Наш колега није био празна глава; он је свршио нешто латински школа, а почео је учити и богословију, но зао удес направи га учитељем, ваљда су га „богови проклели.“ У његовој школској општини, која једва бројаше 50 кућа, не беја више од једног слабог трговца, чија основна главница за трговање једва да је достигала 20 ф. а он (учитељ) деци рачуна трговање на стотине хиљада фор.! Види се да је слабо рачунао на месне и пределне прилике. По свршеном испиту а кад се људи разиђоше, говорасмо му ја и стари колега, да се је он јако пребацио са његовим радом. Аја, он ни осолит! „Та ваљда нећу деци говорити о вранцу и шеви; то ће она и сама научити, ал о ноју и колибрију никад ништа, ако им ја не речем“ вели он.

Тако занешен појави се и данас по некоји младић у првим годинама свога службовања, по су ови ретки; а дао би Бог да је овакових радина у учитељству мање него ли оаза у пустињи Сахари.

Г. В. учитељ.

ПРАВИЛА ЗА ЖИВОТ.

(Из прича Соломонових.)

II.

Страх је Господњи мржња на зло.

Никаква несрећа неће задесити праведника а неваљалци ће се напунити зла. —

Страх Господњи додаје дане, а неваљалцима се године прекраћују.

Ко држи закон, благо њему! —

Ко се узда у богатство своје, пропаће; а ко праведника помаже, тај ће се прославити.

Немаран у послу, брат је распикући.

Вредна ће рука господарити, а лења ће довека сиротовати.

Ко затире своју кућу насљедиће ветрове, а безумник ће служити мудроме. —

Мрзке су Господу лажљиве устне ; а који говоре истину, мили су њему.

Ко чува своја уста, чува своју душу ; а ко не пази на своје речи, тај ће пропасти.

Ко одбацује наставу, немари за своју душу ; а ко слуша савете, бива разуман.

Сваки наметан човек ради с разумом, а безуман разноси безумље.

Боље је мало са страхом Господњим, него велико благо с немиром.

Бољи је залогај суха хлеба с миром, него гомила поклате стоке са свађом.

Ко ходи с мудрима постаје мудар, а ко се дружи с безумницима постаје гори од њих.

Мудар син весели отца, а безуман је жалост матери својој. —

Паметан пази на своје кораке.

Срце праведниково премишља шта ће говорити, а уста безбожничка ригају зло. —

Благослов је Господњи на глави праведника.

Добар ће човек примити милост од Господа Бога, а неваљао ће зло проћи. —

Праведници ће уживати своје богатство на многа љета, а неваљалци ће брзо пропасти.

Грешнике ће снаћи зло, праведници ће добро проћи. —

Очи Божије гледају на сваком месту ; оне мотре и зле и добре. —

Ко ствар разуме, томе иде напредак, и ко се у Бога узда тај је срећан.

Срце ваља да право мисли, а Бог ће човеку управити стоне. —

Сладкоречиве људе светина радо слуша.

Лене су речи саће од меда, сласт души, и лек телу. —

Мила су цару уста праведна, праве речи љуби и Господ Бог.

Срце мудрога разумно управља његовим устима, и уснама његовим саопштава знање.

У страху Господњем је поуздано ухвање, и ке њега има, деца ће својој оставити најпостојаније благо.

Далеко одстоји Бог од неваљалих, а молитву праведних чује. —

Ко пази на реч, налази добро, и ко се узда у Бога, благо њему.

Одговор благ утишава гњев, а реч прека подиже срдњу.

Боље је бити понизна духа с кроткима, него делити пљен с охолима.

Од охолости бива само свађа, а који примају савет у њих је мудрост.

Страх је Господњи упутство к мудрости.

Жртва неваљалаца мрзка је Богу, а молитва праведних пријатна му је. —

Пред пропаст подиже се срце човеку, а пре славе иде смерност.

Охолост долази пред погибао, и гордељив дух пред пропаст.

Карај сина својега, докле има падања, и на погибао његову да непрашта душа твоја.

Укор тишти мудрога већма него лудога сто удараца. —

Ко милује свађу, милује грех.

Опак човек замеће свађу и опадач раставља главне пријатеље. —

Ко почне свађу, отвара уставу води; за то пре него се заметне, прођи се распре.

Не дружи се с човеком срдитим и неиди са жестоким. —

Ко се смилује сиромасима, у зајам даје Богу.

Праведник се брине и за живот свога скота, а у безбожника је срце немилостиво.

Бој се Бога, сине мој, и цара, и не мешај се с немирницима.

Не помичи старе међе, које су поставили отци твоји. —

Ко ради своју земљу бити ће сит хлеба, а ко иде за безнослицама насити ће се сиротиње.

Уреди свој посао на пољу, и сврши своје послове на њиви, по том и кућу своју зидај!

Каква је птица кад отиде из свога гнезда, тако је човек кад отиде из свог завичаја.

Бољи је сусед близо, него брат далеко. —

Ко иде за правдом и милошћу наћи ће живот и правду и славу.

Ко нема власти над духом својим, он је као град разваљен без зидова. —

Паметан човек види зло па се уклони од њега, а луди иду даље и страдају.

Ко камен ваља на њега ће се превалити. —

Кад нестане дрва, угаси се огањ; тако кад нема опадача престаје распра.

Угаљ је за жеравицу; дрва су за огањ, а свадљивац је да распаљује свађу. —

Ако је гладан непријатељ твој нахрани га хлеба, и ако је жедан напој га воде; то чинећи живо ћеш угњевље метати му на главу, а Господ ће те благословити. —

Кад падне ненавидник твој немој се радовати, и кад пропадне нека не игра срце твоје.

Не куј зла ближњему својему, ни туђинцу који живи с тобом.

Ко другоме јаму копа, сам ће у њу пасти. —

Милошћу и истином чисте се греси, и страхом Господњим уклања се човек од зла.

Срце човечије измишља себи пут, али Господ управља кораке његове. —

Колико је боље тећи мудрост него злато! и тећи разум колико је лепше него сребро!

Разум је извор животу онима који га имају, а речи безумних право су безумље. —

Ко има пријатеља, ваља да поступа с њим пријатељски, јер има пријатеља вернијих од брата.

Ко враћа зло за добро, неће се зло одмаћи од куће његове. —

Учи дете према путу, којим му ваља ићи, па неће одступити од њега ни кад остари.

Безумље је привезано детету на срце; прут којим се кара уклониће га од њега. —

Неукрађуј кара детету; кад га бијеш прутом неће умрети.

Ти га биј прутом, па ћеш му душу избавити из јадове јаме. —

Слушај, сине мој, и буди мудар и управи путем срце твоје.

Не буди међу пијаницама ни међу изјелицама; јер пијаница и изјелица осиромашиле и спавач ходиле у ритам. —

Прођох мимо живе човека лења и мимо винограда човека безумна; и где, беше све зарасло у трње и све покрио чкаљ, и ограда им је разваљена. И видевши све то, узех на ум и поучих се.

О ДОМАЋЕМ И ШКОЛСКОМ ВАСПИТАЊУ.

(Свршетак)

Дјеца од 4—6 година полазе таква забавишта, и ту буду у заједници надгледана и скупа забављана, кретањем им тјело јача и чула се вјежбају. Забавишта немију дјете у овом добу помутити, а ово би бивало кад би дјете почели привикавати школским начином на ред, јербо би ово било превећ рано. Насупрот забавишта морају настојати, да се дјете отвори весељу и удруживању. Како забавна средства служе по Фреблу тако звани „игродари“, којих има различитих, а осим игродара дјете у забавиштима употребљује разне игре, те му се тако тјело вјежба, у забавиштима чује дјете мале приче, приповједнице и басне итд. Забавишту је сврха васпитавати помоћу дружења, те тако надвлада обитељски егоизам.

После забавишта долази школско васпитање, и ово је мјесто, где се даље дјете развијати може. Дјете, док још није постало учеником, сасвим је зависило од својих родитеља, а сада као ученик постаде дјете чланом друштва, које се састоји из његових другова т. ј. осталих ученика, који међу собом једнака права имају. Ово се друштво не управља особношћу самога васпитача, већ ауторитетом закона. Васпитачев одношај према ученицима није више онај одношај родитеља према својој дјети, и тај одношај није више особни, него опћенити, јербо је учитељев одношај према ученицима једнак. У обитељи кућној одлучавала је до сада апсолутна воља оца и мајке, а у школи пак одлучује заједнички ред живота. Љубав, која је у кући владала, уступа своје мјесто у школи озбиљном ауторитету закона и ученик се сам освједочи да се не може више ослањати на ону попустљивост, на коју је код куће могао, и он се освједочи, да њих више, који заједно живе, сачињавају једно друштво, у коме се сваки поједини закону покоравати мора.

Наука је опће забавно средство, јербо се помоћу науке отргне ученик безпослености, а она је исто тако и душевно забавно средство, и то зато што сабира ученикове мисли, те га тако сачува од душевне растрешености. Наука буди у њему занимљивости у различитим предметима из живота знаности и умјетности. Суму свих васпитних упути, који произлазе из науке, можемо управ назвати душевном дисциплином. И тако видимо, да се ученик васпитава науком.

Ваљаном се науком постигне и добра дисциплина у школи; изван

школе ред се равнати мора колико је могуће по установљеном школском закону. Ученик мора редовно полазити школу, мирно и достојно понашати се, у школу мора долазити: умивен, очешљан, одјеће чисте, а особито треба назити на чистоћу његових школских ствари. А да напомињем овде ред у школи није нужно, јербо то сваки од моје браће учитеља мислим да знаде. Главно је за уздржавање дисциплине у школи, да зна учитељ све ученике једнога разреда ваљано забављати и добро надгледати; дисциплина пак постане немогућа, како учитељ ово знатно правило мимоиђе, т. ј. када се само са појединим ученицима бави, а друге без посла оставља. За уздржавање најљивости мора дакако наука по срједи бити, она мора бити у стању вољу ученика задобити тако, да му постане школа весељем. Прва је задаћа школе, да се ученик навикне на дисциплину, а особито се на ово назити мора још у почетку године. Из овога до сада реченог видимо да је и дисциплина нужно средство за васпитавање.

Васпитни се уплив мајке темељи више на љубави, него ли на угледу, а овај се углед мајке у сталном опћењу с дјететом изгубити мора. Ауторитет оца пак сачува се нешто честом одсутношћу од куће, али је ипак двојан. Те зато је од велике потребе, да ступи у васпитање нови ауторитет, који не подлежи упливу заједничкога живота, а овај је ауторитет сам учитељ, који се пред учеником непоказује попут оца, већ увјек као неко узвишено биће. Најважније је, да учитељ овај ауторитет уздржи пред ученицима што достојнијим начином, а то није немогуће, будући учитељ само неколико сати са учеником борави, а оно друго вријеме ученик је удаљен од учитеља. Учитељев је ауторитет зависан од следећих тачака: 1) учитељ мора бити истинит, 2) мора бити скромног понашања, 3) мора љубити слоје звање и своје ученике. Сада видимо, да зависи васпитање у великој мјери од учитеља.

Међу ученицима једнога разреда, или ако има више разреда у једној соби школској, развије се такав друштвени живот, који се сматрати може сликом друштвенога живота, који влада међу одраслима. И цео овај друштвени живот међу ученицима постао је свакадашњим дружењем, заједничком науком и заједничком школском дисциплином. Обично се ученици сдружују већи с већима, мањи с мањима; ако се пази да се ученици примају по одредби година, онда примљени ученици сачињавају један разред, у којем сви једнаке године имају те су скоро једнако и развијени и међу таквим се може најљепше васпитни ред руководити.

Ученици имају и многе различитости, а том криво је домаће васпитање, (неки је васпитан овако, неки онако, некога су родитељи размазили, некога су пустили по његовој вољи) али свакадашњим опћењем једних с другима угушује се то све по мало, они виде од старијих ученика владање и учтивост, а и сам им учитељ говори о томе. Те тако пазећ један на другог у свем њиховом понашању отргну се од оне злочесте навике, коју су код куће уживати могли и постану ваљани ученици. Овде се има бринути учитељ, да је дух у школи дух реда, братске слоге и искрености, несмије се трпити суровост и међусобно непријатељство. Друштвени живот једнога разреда подупиरे се највише појединим предметима, јербо ту један другога приштује, што му је непознато и један другом казује,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

а овим школе налазе се опет заједно при изради домаћих задаћа и у игри.

Из овога напоследку видимо, да се рађа васпитно средство између самих ученика.

Г. Ш. учитељ.

ДОПИС ШКОЛСКОМ ЛИСТУ.

С Дунава. Хрватски педагошко — књижевни збор у Загребу прихватио је одавна и ту лепу и племениту задаћу, да растурује преко учитеља по свој земљи лепе и одабране наградне књиге за децу. Он је тим постао центар за дечију књижевност у Хрватској, па тиме стиче посредно и огромне заслуге за подизање народне књижевности и свега онога, што је природна последица ове. Покојни г. Мијат Стојановић, који је сва своје вредноће књижевне и љубави према Србима опште поштовање међу Србима и Хрватима уживао, управљао је распродајом тих књига, па знајући да је ћирилица знатан фактор у образовању нашег народа, наредио је једној српској књижари, да му пошаље све изашле дечије књиге, а у будуће да се збору по 3 примерака од сваке нове шаљу. И он се збиља трудио око распродаје тих књига, те ако и није успео у величини броја, оно је ипак збору дао прави опште народни образовни значај, који мора ћирилицу и латиницу у земљи као што је Хрватска и Славонија, где је једна трећина српска, као равноправне у народној књизи сматрати. Но по смрти овог заслужног мужа, завеја од једаред други дух у збору; управа врати све ћирилицом штампане књиге натраг, наводећи за узрок: да јој наредба политичне власти смета, по којој није слободно збору продавати друге, осим књига самим збором издатих. Али ова мотивација се показује сада као неоснована, јер је пред нами „списак наградних књига“ што га је исти збор 20. липња 1881. издао, у коме изрично наводи, да се у њега могу добити осим књига друштвених, још и књиге: I. Духовне младежи, II. Књижаре Мучњака и Сенфтлебена, III. Књижаре Л. Хартмана и IV. друштва св. Јеронима, а ове године издаде збор опет „списак наградних књига“ од 10. липња 1882. у ком је и попис неких страних књига без означења дотичне накладе, а уз то ова опаска: „да ће збор на захтев послати наградне књиге иних наклада, које се налазе у попису *загребачких* књижара;“ из чега јасно следује, да ћирилицом штампане књиге није збор повратио с тога, што стране књиге не сме он продавати; јер кад би та забрана постојала, онда збор не би смео продавати ни књиге загребачких књижара и друштава, пошто су и оне збору стране; већ је оне повратио само зато, што су ћирилицом штампане, док су књиге загребачких друштава и књижара латиницом штампане. Педагога, који је у нашем народу први позван да негује љубав и слогу, мора овакав поступак „Педагошког збора“ врло немилостиво дирнути, јер ако ће се појединцу много што шта и кроз прете гледати, код друштва, као репрезанта свију у земљи и народу налазећих се учитеља, не може се допустити; нарочито, кад то друштво хоће спољно да даде себи изглед поштовача српско — хрватске равноправности.

Жељи за тим спољним изгледом има се јамачно приписати, што је

www.борбу.инотребно ону неосновану мотивацију. Но од педагога се иште, да као што уче младеж истини, и сами увек истину исповедају.

Ради доказа о свему овоме шаљемо Вам у прилогу оба гореспоменута „списека.“

Ми ово изнесмо на јавност, јер смо уверени, да ће се наћи још живих Мијата, који ће његовим стопама хтети ходити; иначе бисмо морали очајавати; јавност је свему лек.

СТАЊЕ НАРОДНИХ ЗАКЛАДА

којима рукује ербска црквена обштина Сомборска, од 1. Јануара до 31. Децембра 1881.

1. *Платонеумска заклада.* Од прошле године: 19675 ф. 02 н.; чист приход: 240 ф. 56 н., по томе цело садашње стање: 19915 ф. 56 н. Од туда у готовини 1427 ф. 71 н.; у зајмовима на обвезницама: 17241 ф. 35 н.; у реншанцијама од камата: 1246 ф. 52 н.

2. *Заклада Школског Листа.* Стање од прошле године: 5462 фр. 56 н.; чист приход: 29 ф. 12 н.; садашње стање: 5491 ф. 68 н. Ова главница састоји се у готовини из: 2676 ф. 68 н.; у зајмовима на обвезнице: 2815 фр.

3. *Заклада за учитељске сироте.* Стање од прошле године: 1112 фр. 40 н.; чист приход: 100 фр. 06 н. Садање стање: 1212 фр. 46 нв — Ова главница састоји се у готовини из: 912 ф. 46 н.; у зајму на обвезницу: 300 фор.

4. *Заклада Јосифа Муцила за учитеље Сомборске учитељске школе.* Од прошле године: 424 фр. 18 н.; чист приход: 25 фр. 56 н. Садашње стање: 449 ф. 74 н. Од овога је у готовини: 149 ф. 74 н.; у зајму на обвезницу: 300 фор.

Издала: Благајна ербске црквене обштине Сомборске.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(Испити о учитељској способности у учитељској школи у Сомбору.) Пошто су 9. и 10. јуна обављени писмени клаузурни испити из ерског језика и математике, обдржавани су усмени испити о учитељској способности од 21. до закљ. 25. јуна под председништвом главног школског референта г. дра Ђ. Натшевића. У испитној комисији беху још школеки референт за бацку и будимску дијецезу г. С. В. Поповић и администратор сомборског протопресвитерата г. Ј. Марјановић, а као заступник владе при испиту из маџарског језика функцираше први пут у смислу 18. законског чланка од г. 1879. државни школеки надзорник бацке жупаније г. кр. саветник Ф. Цирфус са својим помоћником г. Н. Грешом. Пошто један приправник због слабог успеха у течају године није принуштен испиту, а једна приправница због болести није могла да приступи испиту, подвргли су се испиту 11 приправника и 25 приправница III. разреда. *) Од тих положише испит с *отличним* успехом: Иван Мартиновић* из В. Кикинде, Емилија Јовановића* из Н. Села, Јулија Миловића р.ђ. Панчића* из Вршца, Марија Мандукића* из Куштаља и Милева Костића* из Н. Сада — с *врло добрим* успехом: Вељко Георгијев Абацијев из Рушчука, Милош Бандић* из В. Кикинде, Александра Илијевића* из Панчева, Катарина Томића* из Панчева, Марија Томашевића из

*) Пошто је испит био већ свршио, дође нам од министарства 26. о. м. и слог, да се има још накнадно одржати писмени испит из маџ. језика, што је одмах тога дана после подна учињено.

Ст. Бановаца и Милана Кировића* из Сомбора — с добрим успехом : Адам Пејић из Облаја, Александар Рафаиловић* из Ст. Вечеја, Глигорије Миладиновић и Кисача, Ђорђе Михаиловић* из Н. Сада, Милош Костић из Ирига, Петар Коњевић* из Сомбора, Даринка Радуловића* из Томашевца, Зорка Кајића из Вуковара, Катарина Јанковића из Парте, Катарина Јовановића* из Темишвара, Катарина Топаловића из Сомбора, Милева Мијића* из Сомбора, Милица Лугумерска* из Сомбора, Христина Јовановића из Земуна и Цвета Гавриловића* из Чуруга — с довољним успехом : Драгутин Јанковић* из Шумберка, Душан Плавшић из Батајнице, Јелена Петровића* из Ст. Михаља, Лепосава Илијића* из Сентомаша, Љубица Лазића из Сомбора, Милана Рајића* из Сомбора, Милева Плавшића из Сомбора, Милица Лугумерска из Сомбора, Пава Бузацића из Сомбора, Софија Новковића* из Ст. Вечеја и Теодора Крижанова* из Н. Сада. Звездицом означени добили су потврду и од кр. уг. школског надзорништва.

(Српска виша девојачка школа у Новоме Саду) Добисмо извештај о истој за прошлу школску годину. На првом месту налази се чланак „О душевном животу у животиња“, који је преведен из зоологије Лудвига К. Шмарде; кад знамо да има толико важних питања, којима би баш више девојачке школе ваљале највише да посвете, она не можемо да се доста начудимо избору, који је овај превод сматрао за најудеснији, да се школа прикаже широј публици. Са управитељем, катихетом и две помоћне учитељице било је свега 8 учитељских снага у овом заводу. У „учевном плану“ читамо у примедби, да се *црквено литургијско појање училило уз гимнастику (!)*. Ове је године набављено много нових учила. Ученица је било уписано 70 (у I. разр 31, у II. 18, у III. 15 и у IV. 6), од којих су 4 оставиле школу, једна је умрла, а 2 нису полагале испит. Све ученице биле су Српкиње православне вере, само је једна била унијаткиња. Фонд ове школе износио је на крају 1881. год. 3181 фр. 27 п. Лепо је, што виша девојачка школа у Н. Саду издаје сваке године свој извештај, али није лепо, кад читамо у летопису, да је г. др. Ђ. Н. „присуествовао на нека предавања школска“ и г. Г. Н. „на предавања мађар језика.“

(Београд.) Управа учитељског удружења за образовање и васпитање јавља у свом органу „Учитељу“ одборима удружења и свима учитељима, да ће учитељска скупштина отпочети свој рад 15. јула ове год. у Београду. Целъ ће истој бити, да се учитељско удружење организује на што чвршћој основи. Желимо јој, да у родољубном духу изврши ту своју целъ!

(Сарајево.) 15. јуна обављен је испит у овдашњој српској гимназији у присуству г. митрополита; од стране земаљске владе дође вицетајник г. Фекете де Белафалва у пратњи г. учитеља Длустуша, који је додељен школском одељењу. Тога истога дана и сутра дан био је испит у мушкој основној школи, а 20. јуна у женској. За идућу школску годину треба наша општина четири нова учитеља, јер г. В. Поповић престаје да учитељује, а г. Ђ. Крајновић поднео је оставку. Од нових учитеља већ је један овамо стигао и то г. Тајшановић, који је пре године дана одавде био отишао и с којим су Сарајлије биле потпуно задовољне. Општина је учинила већ кораке, да поново задобије за једно место и г. Св. Арсенијевића, који је сада учитељ у Остружници у Србији. Сарајлије су особито заузете за своје школе и учитеље, али учитељ мора да буде човек и когод је такав, па дође овамо, биће му добро и неће се кајати.

(Панчево.) Досадањи српски члан комуналног школског одбора г. В. Боборон отетунио је, а на његово место поставило је (немачко) варошко заступништво г. М. Кранчевића за члана. Видећемо хоће ли он знати, хтети и смети учинити, да српски учитељи у школама буду оно, што закон казује. Ако се сме судити по акту, који је скоро из тог школ-

WWW.UNILIBS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ског одбора изишао, а тиче се похађања цркве од стране деце и учитеља, онда ће стара незаконитост остати и на даље. Учитељи и деца долазиће и владаће се у цркви кад и како хоће. Док у оближњем лутеранском селу Францелду — као што се из годишњег извештаја види — деца одраслија не само недељом, него и сваки дан цркву похађаше, дотле се наша деца одгајају у безверју као да то школски закон тако иште. Али чиновници маџистратски мисле да тако служе најбоље „државној идеји,“ кад Србе од цркве отуђују, а учитељи им иду у томе душом и телом на руку. Па бар да су странци, него „наша деца.“ Бар се немамо на друге, него на саме себе жалити. (Заиста жалосно! У.)

(Петриња) Г. предстојник владиног одељења за богоштовје и наставу изјавио је приликом свог последњег борављења у Петрињи, да има намеру, да у опште преустроји пренарандију, а уз њу да устроји и господарску школу.

(Земаљска скупштина чешкога учитељства) биће 7., 8. и 9. авг. т. г. у Пльзну. На дневном реду су два расправна питања, од којих је једно: „Зашто се чешко учитељство придржава начела, да деца треба да се одгајају и настављају матерњим језиком?“

Р А З Н О.

(Саборски одбор) закључио је у својој последњој седници, да се српски народни сабор има састати 12. (24.) септ. т. г.

(Књижевност.) Дође нам „Naputak o razumnom gojenju svilene bu-be napisao Ivan Bolle ravnatelj e. k. pokušališta za svilarstvo i vinarstvo u Gorici.“ Ова књига штампана је у Горици како мислимо трешком аустријске владе. Угарска влада издала је од истог дела већ друго издање на мађарском и немачком језику, а као што смо чули од кр. уг. комесара за свиларску културу г. Бесередије изаћи ће за који дан и српско и румуњско издање. Књиге те даје на дар кр. уг. комисаријат за културу свиле у Сексарду, ко му се год пријави.

(Митровица.) Недавно преминуо је овде у дубокој старости уважени трговац и грађанин Јован Теодоровић. Њему за спомен даровао је његов син Сима овдашњем српском школском фонду 1000 ф. Исти фонд постоји тек од десетак година, а износи већ преко 13 000 ф., што српском грађанству у Митровици на велику част служи.

(Феријалне колоније.) И у Прагу мисле ове године да оснују једну феријалну колонију за тамошњу школску децу. Иста ће се састојати из 30 до 35 деце, а трошак је прорачуван на 1000 ф., који ће се подмирити добровољним прилозима човекољуба.

(Међународна изложба опреме за гимнастику) као и планова за летње и зимње дворане за гимнастисање биће отворена почетком августа у Антверпену. Са истом биће спојена и скупштина учитеља и пријатеља гимнастике.

(Царски дар.) Немачки цар поклонио је 250.000 марака за подизање завода за болесну децу у немачком приморју.

(Број становника у Италији) износи по попису, који је обављен последњег децембра прошле године 28,451.443.

(Краљ у учитељској скупштини.) 28. маја т. г. отворена је у Ма-

диду шпањолска учитељска скупштина, којом је приликом држао беседу и шпањолски краљ Алфонзо XII. Краљева беседа примљена је са великим допадањем.

(*Новине на целој земљи*) У првој једној американој статистици се наводи, да на земљи излазе 34224 журнала, ревија и других периодичних листова. Од тог броја однада 19557 на Европу, 12400 на северну Америку, 775 на Азију, 699 на јужну Америку, 661 на Океанију и 132 на Африку. По народности излазе 16500 у енглеском језику, 7800 у немачком, 3850 у француском, 1600 у шпањолском и 4474 у другом ком језику. Погледом на род су 4020 журнала т. ј. новине, које излазе сваки дан, а 18274 су недељни листови и месечне ревије (смотре); осталих 11930 излазе у неопредељеним роковима или ређе.

(*Статистично.*) У немачкој држави има сада 20 свеучилишта, 370 гимназија, 464 реалних и виших грађанских школа и око 57.500 народних школа.

(*Хигијенска изложба.*) Јавили смо у 8. броју, да ће се овога лета приредити у Берлину хигијенска изложба. Зграда за исту постала је међутим на жалост жртвом пламена. Из тог узрока морало је отварање поменуте хигијенске изложбе да се одгоди до идућег пролећа.

(*Баја.*) На течај за учење мађарског језика дође неочекивано много учитеља. Српских учитеља и учитељица има до 100, тако да се показала потреба, да се потражи још један предавач за Србе.

НЕКРОЛОГ.

23. маја о. г. преминуо је у Староме Футогу сеоски бележник *Лаза Кнежевић*. Покојник је рођен г. 1828. у Сенти, био је свршени правник и неко време учитељ у Барањи. Писао је много по нашим, нарочито шаливим, листовима. — Истога дана представио се у Мајишу тамошњи свештеник *Прокопије Тошпарски*. Он је свршио препарандију г. 1835. и после тога је пет година учитељевао. Био је примеран човек и свештеник. — 18. јуна о. г. умро је у свом родном месту Дубровнику знаменити српски песник *кнез Медо Пуцић* у 61. години живота. Његове скупљене песме заједно са ликом песниковим издала је г. 1879. књижара браће Јовановића у Панчеву. Покојник је био и васпитач садањег српског краља Милана.

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

Намј. учитељ у Будимци Милан Поповић именован је пр. учитељем у истом месту. Учитељ у Молдави Никола Тајшановић изабран је за срп. нар. учитеља у Сарајеву. У Босанској Градишци изабран је за учитеља свр. припр. Милош Костић, а за учитељицу сврш. приправница Лепосава Костића рођ. Павковића.

УПРАЖЉЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се за српско-православну школу у Травнику један учитељ и једна учитељица српско-православне вере, који су свршили учитељску школу. Плата је учитељу 5000 гроша чаршијски, а учитељици 3000 гроша чаршијски. Обоје уживаће слободан стан и огрев. Учитељ ће имати 4 основна разреда мушке деце и биће му дужност, да у цркви поје и да томе децу поучава. Учитељица имаће 3 разреда женске деце. Првенство имају муж и жена. Рок пријави траје до 20. јула о. г. Молбенице се шаљу српско-православној црквеној школској општини у Травнику (Босна.)

— Школски одбор у Сенти отвара стечај на упражњено место женског разреда за учитељицу. Истој ће снадати у дужност, да законом прописане учевне предмете у сва четири разреда на српском и мађарском језику предаје, исто тако да женску децу обучава ручном раду. Плата износи годишње 600 фор. у име стана 150 фор. и паушал 13—15 фор. Молбенице имају се упутити школском одбору у Сенти, а примају се од дана увршћења (31. маја) за шест недеља.

— Траже се четири учитеља у Сарајеву. Плата 600 фор., стан и огрев. Рок до 10. јула. Молбенице се шаљу одбору српско-православних школа у Сарајево.

— Тражи се учитељ у Врањеви. Плата 600 фор., стан и огрев. Молбенице се шаљу до 1. авг. цркв. шк. одбору у Врањеви.

— Тражи се учитељ за 1. и 2. разред у Турији. Плата 340 фр., паушал 10 фр., 16 ланаца земље и стан. Молбенице се шаљу до преображења шк. одбору у Турију.

— Тражи се учитељица за срп. вероисп. девојачку школу у темишварском предграђу Фабрици. Плата 420 фр., за послужитеља 36 фр., писарине 8 фр., стан и огрев. Молбенице се шаљу до 19. јула г. Петру Ивковићу председнику шк. одбора у Темишвар.

— Упражњена су учитељска места 1) у митровачком котару: два места у Лаћарку, по једно у Рачи, Босуту, Батровци, Илинци, Товарнику, Огару, Витојевци, Платичеву, Шашинци; 2) у *земунском котару*: по једно место у Купинову, Шимановци, Дечу, Карловчићу, Петровчићу, Пећинци, Ашањи, Обрежу, Крњешевци, Јакову; 3) у *старо-пазовачком котару*: по једно место у Буковцу, Батајници, Чортановци и место учитељице у Велегишу. Једно од места, што се има поунити у Лаћарку, и место у Батајници равнајућег је учитеља, а друго место у Лаћарку поунити се и учитељицом, ако не буде испитаних мушких компетената. Са сваким од ових места скопчана је плата од 350 фор., 6 фр. писарине, 20 к. м. дрва, стан и 60 фр. за појање у цркви, а равнајући учитељи добијају сем тога још и 50 фр. доплата. Рок до 10. авг. по нов. кал. Молбенице се управљају на вис. кр. хрв. слав. далм. земаљску владу, одјел за богоштовје и наставу, а подносе се оној котарској области, у које је подручју учитељско место упражњено.

Овим бројем излази претплата свој оној г. претплатницима који су се претплатили на по године. Молимо их, да на време понове претплату, како им се неби шиљање листа обуставило. Још се могу добити сви бројеви од ове године. Имамо још неколико потпуних екземплара за г. 1881., које дајемо за 1 фор. а вр

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.